

ami nagyfokú specializációhoz vezetett, s megszülettek a folyóiratok, kutatási jelentések, konferenciaanyagok, előadások. A tudás új típusát reprezentáló új anyag a „cikk”. Nem „szent” többé, hanem hivatalos, értékét a szerkesztő vagy a bírálóbizottság hitele adja. Ezt a tudást nem az „örökkévalóságnak” szánják, hanem hogy egy ideig vita tárgyát képezve finomodjék, és végül túlélő része könyvben szentesíttessék. A könyvtárak nehezen követik e specializációt, s végeredményképpen maguk a könyvtárak szakosodnak egy-egy meghatározott közösség érdeklődési területére. Ugyanakkor a könyvtárak egyre aktívabb szerepvállalásra kényszerülnek.

És most érkezünk a mi digitális könyvtári hálózatunkhoz! A kiadványszerkesztők és a WWW segítségével bárki publikálhat, a folyamat felgyorsul, a tárgy a továbbiakban maga az ötlet, a gondolat lesz.

Az elektronikus levelezés révén a közösségek megerősítik kohéziójukat. A gyors eredményre jutás érdekében az ötleteket reprintekben teszik közzé, vagy nem hivatalos munkaértekezletek anyagaként bocsátják vitára. A sikeresnek bizonyult ötleteket publikálják aztán folyóiratokban és hivatalos konferenciákon.

Az elektronikus levelezés és a WWW jóvoltából a könyvtár könnyebben érheti el a közösségeket, és új szolgáltatásokkal állhat elő (pl. workshopok meghirdetése). Ma az olvasók is könnyebben működhetnek együtt a könyvtárral. Nemcsak az OPAC-ot érhetik el, hanem – egy szélsőséges forgatókönyv szerint – részesei lehetnek a metatudás olyan új fajtáinak, amelyek éppen a könyvtárat gazdagíthatják. Részt vehetnek pl. a tezaurusz finomításában és kiegészítésében, vagy annotációkat és kommentárokat fűzhetnek a katalógushoz vagy a digitális dokumentumokhoz stb.

Az elektronikus könyvtárak hálózata tehát többre hivatott, semmint hogy jól szervezett adat- és információtár legyen, ezzel eleget téve a könyvtárak hagyományos őrzési feladatának. Az elektronikus könyvtárak hálózatának missziója, hogy az Internet nyújtotta lehetőségeket kihasználva ösztönözze, segítse és nyomon kövesse saját születésének folyamatát, s ezáltal maga is élő és aktív részesévé váljon az általa támogatott különböző virtuális közösségeknek.

E vízió konkrét megnyilvánulásaként említhető az *Internet Archeology* elektronikus folyóirat projektje, amelyben nemcsak az egyes lelőhelyek rekonstrukciójának virtuális multimédia-valósága található meg, de rajta keresztül más, pl. ásatási anyagokat tartalmazó külső adatbázisok is elérhetők, az olvasók pedig saját elemzéseiket és véleményüket a megjelenő cikkekhez csatolhatják.

A fent említett projektek közül hasonló irányba haladnak a DLI program, a michigani, stanfordi és illinois egyetemek projektjei, Portugáliában pedig jelenleg folynak a tárgyalások az akadémiai publikációk nemzeti tárának kialakításáról.

Az elektronikus könyvtárak víziójának, valamint az Európai Közösség programjainak továbbgondolására a fent megfogalmazott nézetekkel összhangban két helyen is mód nyílik: a DELOS munkacsoportban

(<http://www.area.pi.cnr.it/ErcimDL/delos.html>),

illetve a SAMOS projekt keretében

(<http://www.area.pi.cnr.it/ErcimDL/samos.html>).

/BORBINHA, J. L. B.–DELGADO, J. C. M.: *Networked digital libraries. = Microcomputers for Information Management: Global Internetworking for Libraries*, 13. köt. 3–4. sz. 1996. p. 195–216./

(Lengyel Monika)

Az IFLA faxra vonatkozó irányelvei

Az IFLA nemzetközi kölcsönzéssel foglalkozó irodája elkészített egy tanulmányt, amely a nagy könyvtárak és nemzeti intézmények tapasztalatait felhasználva a faxnak a könyvtárközi kölcsönzésekben és dokumentumszolgáltatásokban betöltött szerepével foglalkozik. Ezt az írást eljuttatták az érintett szervezetekhez, s azok észrevételeivel kiegészítve, megjegyzéseik figyelembevételével az alábbi irányelveket fogalmazták meg.

1. A kölcsönzési igényre vonatkozó kérést a dokumentumot kölcsönadó könyvtár politikájának és eljárási gyakorlatának megfelelően kell eljuttatni.

Ha a kölcsönző könyvtár faxszáma nem ismert, levélben vagy telefonon meg kell tudni, hogy elfogadják-e faxon vagy elektronikus úton érkező kérést, és hogy van-e valamilyen speciális nyomtatványuk, kérőlapjuk vagy különleges eljárásuk, ami a kölcsönzésre vonatkozik. Ha a könyvtárnak van nyilvános faxszáma, valószínűleg elfogadják faxon továbbított kéréseket is, de a különleges nyomtatvány vagy eljárás létét akkor is fel kell deríteni. Ha ilyen van, akkor a kérő könyvtárnak ezeket figyelembe kell venni, és a megfelelő eljárási szabályokat be kell tartani.

2. Ha a kölcsönző könyvtárnak nincs saját kérőlapja, vagy a kölcsönzésre vonatkozó bevett

eljárás módja, akkor a dokumentumot kérő könyvtár kérését egyéb kéréslapon (saját vagy IFLA kéréslap formátumon), vagy szabad szöveges formában is eljuttathatja.

Bármelyik formát is választják, meg kell győződni arról, hogy a kérésben minden szükséges elem szerepel-e, méghozzá a megfelelő logikai sorrendben. Az elemek nevét is meg kell adni, a javaslatban az ISO 10161-es (Interlibrary Loan Protocol Specification) szabvány szerint. Javasolt minta az 1. mellékletben látható.

3. A kérésben a következő elemeknek kell szerepelniük, akár kéréslapról, akár szabad szövegről van szó:

- az ügyfél azonosítója vagy neve;
- a kérés dátuma;
- a kérő könyvtár azonosítója, teljes neve, címe, fax- és telefonszámok, elektronikus elérhetőség bármilyen kérdés, illetve a teljesítés végett;
- a dátum, ameddig a dokumentumra legkésőbb szükség van, különösen sürgős esetekben;

- a kölcsönző könyvtár telefonszáma;
- a kért dokumentum teljes bibliográfiai leírása – kölcsönzésnél: szerző, cím, szerkesztő, kiadási hely, kiadó, a kiadás kelte, sorozatcím, ISBN-szám; másolat esetén: a folyóirat neve, évfolyam, szám, oldal, a cikk szerzője, a cikk címe, ISSN-szám;
- igazoló-referencia forrás, amely alapján a kért tétel ellenőrizhető;
- bármilyen külön kérésre vonatkozó megjegyzés, pl. „csak angol kiadás”, vagy „mikrofilm formátum szükséges”;
- a kölcsönzés, szolgáltatás módjára vonatkozó kérés: posta, fax, elektronikus út;
- másolat esetén a szerzői jogra vonatkozó szükséges nyilatkozat, ami országonként eltérő lehet;
- a fizetésre vonatkozó meghagyás;
- a dokumentumot szállító könyvtár neve, címe, azonosítója;
- a kölcsönadó könyvtár bármilyen megjegyzése.

1. melléklet

A) Minta a kölcsönzésre

Ügyfél-azonosító: 55-0053

Kérés dátuma: 1995. február 5.

Kérő neve, címe, számai: National

and University Library

„Kliment Ohridsky”

Bull Goce Delcev No 6.

9100 Skopje – Republic of Macedonia

Fax: 389 91 230 874

Telefon: 389 91 226 846

Utolsó dátum: 1995. február 20.

Telefonszám: ismeretlen

Kért dokumentum adatai:

Szerző: Mangold, Peter

Cím: National Security and International Relations

Kiadás: legfrissebb

Kiadó: Routledge

Kiadás éve: 1990

ISBN: 0 4 150 2295 9

Igazoló-referencia forrás: BIP

Megjegyzés: nincs

Teljesítés kért módja: kizárólag postai úton

Fizetés: a felmerülő díjat fizetjük

Kölcsönző könyvtár címe:

Kölcsönzési részleg

Library of Congress

Washington D.C. 20540

USA

B) Minta a másolatszolgáltatásra

Ügyfél-azonosító: 55-0008

Kérés dátuma: 1996. május 6.

Kérő neve, címe, számai: Centralna

tehniska knjižnica Univerze v Ljubljani

P.O.Box 90/11

Tomseva 7

61000 Ljubljana

Fax: 38 61 214108

Telefon: 38 61 214072

Utolsó dátum: 1995. május 10.

Telefonszám: ismeretlen

Kért dokumentum adatai – fénymásolat:

A folyóirat címe: Journal

of Investigative Dermatology

Kötet: 99(3)

Évfolyam: 1992

Oldal: 306–09

A cikk szerzője: Wiedow O.

Cím: Lesional elastase activity in psoriasis,

contact dermatitis, and topic dermatitis

ISSN: 0022-202X

Igazoló-referencia forrás: CIM 33 1992:5157

Megjegyzés: sürgős kérés

Teljesítés kért módja: kizárólag faxon

Szerzői jogra vonatkozó nyilatkozat:

Kérem, hogy a fent megadott dokumentum másolatát részemre eljuttatni szíveskedjenek. Korábban sem Önöktől, sem más könyvtártól nem kaptuk még meg ezt a dokumentumot, amelyet kizárólag kutatás, illetve magánhasználat céljára kérünk, és azt más személynek nem adjuk át.

Fizetés: a felmerülő díjat fizetjük

Kölcsönző könyvtár címe:

Univ of Colorado Health Sciences Center

Denison Memorial Library A003

4200 East 9th Avenue

Denver, CO 80262

USA

C) IFLA-nyomtatvány mintája nemzetközi kölcsönzésre/fénymásolat-szolgáltatásra

					Kérés száma/Ügyfél-azonosító 94-9686	
(Kölcsön)kérő könyvtár címe: Worldwide Searches British Library Document Supply Centre Boston Spa, Wetherby, West Yorkshire UNITED KINGDOM LS 23 7BQ			Utolsó dátum 1995. IV. 30.			
			Könyvtári jelzet 9050.985			
			Kérés jellege ☐		Kölcsönzés ☐	Fénymásolat ☐ Mikroformátum ☐
			Válasz			
Könyv: szerző-cím/Periodika: cím-cikk címe-szerző Trondheim Papers in Applied Linguistics The clustering of lexical cohesion in non-narrative text HOEY, M P Kiadás helye					☐ Hiányzó szám ☐ Hiányzó cím ☐ Hiányzó mű ☐ Nem kölcsönözhető ☐ Szerzői jogi korlátozások ☐ Jelenleg nem kölcsönözhető. Elérhető, kérje újrahét múlva.	
Kiadó						
Év 1988	Kötet 4	Szám	Oldal 154-180	ISBN/ISSN 0800-3939		
Kiadás	Igazoló-referencia forrás	Hoey 1991 Patterns of lexis in text				
A kölcsönző könyvtár címe Gessanhochschul-Bibliothek Kassel Landesbibliothek and Murhardsche Bibliothek der Stadt KASSEL Germany					☐ Kölcsönzési határidő..... ☐ Csak helyben használható Kijelentem, hogy a dokumentumot kizárólag kutatás vagy magánhasználat céljából kérem. Aláírás: Dátum: 1995. IV. 16.	

/The IFLA fax guidelines. = Journal of Interlibrary
Loan, Document Delivery and Information Supply,
6. köt. 4. sz. 1996. p. 5-10./

(Kardos Krisztina)

JSM-módszeren alapuló intellektuális rendszerek a kutatómunka automatizált támogatására

A *Naučno-tehničeskaa informacia* 2. sorozatának 1996. évi 5-6. számát teljes egészében a címben olvasható témakör eredményeinek bemutatására fordítja. E szám itt referált bevezető cikke részint alapvető tájékoztatást ad a JSM-módszer és az e módszeren alapuló intellektuális rendszerek mibenlétéről, részben pedig a szóban forgó szám dolgozatait mutatja be dióhéjban.

Intellektuális rendszereknek – indítja szerzőnk a mondanivalóját, az olyan feladatok megoldására szolgáló emberi-gépi rendszereket nevezzük, amelyek megoldása számítógép közbejötté nélkül vagy nem volna lehetséges, vagy túlságosan sok időbeli és egyéb veszteséggel járna.

Ha valamely intellektuális rendszerben meghatározott tudományos feladatok megoldása a cél, benne az ismeretek bemutatását úgy kell meg-

szervezni, hogy az kifejezze az éppen szóban forgó tárgyi területnek megfelelő empirikus elméletet. Ezt takarja a kváziaxiomatikus elmélet terminusa.

A *JSM-módszer* (John Stuart Mill neve után; az oroszban DSM-módszerként emlegetik, minthogy átírásban a John Džon) azoknak az intellektuális rendszereknek a létrehozásához nyújt elméleti alapot, amelyek a nem teljes körű informáltság körülményei közepette nehéz feladatokat hivatottak megoldani.

Ez a módszer a kváziaxiomatikus elmélet szerint formalizált nyílt rendszerekben okozati-következményi típusú empirikus összefüggések létrejöttéhez biztosít elméleti és metodológiai eszköztárat. A segítségével építkező intellektuális rendszereket intellektuális partnerrendszereknek